

En helg med Verdi och Wagner i München

Gärtnersplatztheater, München, 22 april 2022

Giuseppe Verdi: Rigoletto

Bayerische Staatsoper, München, 23 & 24 april 2022

Richard Wagner: Parsifal

Giuseppe Verdi: Macbeth

Få städer i världen erbjuder så hög musikalisk klass som Bayerns kulturpärla München. Förutom de två världsorkestrarna Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks och Münchner Philharmoniker så har man i staden även

en av världens bästa operascener. Men vid sidan av anrika Bayerische Staatsoper så ligger en kilometer bort det mindre operahuset Gärtnerplatztheater. Hur husen förhåller sig till varandra kan man delvis jämföra med Berlins Staatsoper unter den Linden kontra Komische Oper – ett åt det traditionella hållet med stora stjärnnamn på rollbesättningarna och ett med betydligt lägre budget men som ändå utifrån omständigheterna gör “det bästa av saken” så att säga.

Under en helg i april fick jag uppleva tre stora klassiker av **Verdi** och **Wagner**: *Rigoletto*, *Macbeth* och *Parsifal*, den första på Gärtnerplatztheater och de resterande två på Bayerische Staatsoper.

Faktum är att om man jämför nivån på uppsättningarna i de två husen så skulle man knappt kunna tro att det säkerligen skiljer flera miljoner euro i årsbudget/omsättning mellan husen.

På Gärtnerplatztheater spelades **Herbert Föttingers** uppsättning av *Rigoletto* från 2020. Det är modern regiteater men definitivt utan provokationer. Här finner man heller inga större motsägelser mot libretto/partitur och personregin är genomtänkt rakt igenom. **Walter Vogelweiders** scenografi är ganska enkel: en mångsidig betongkonstruktion på en roterande scen som helt och hållet hänger med i händelsernas utveckling. Scenografin påminner om en annan *Rigoletto* jag såg för inte så länge sen, nämligen **Pierre Audis** uppsättning på Wiener Staatsoper från 2014/15. Den för också tankarna till **Jonathan Millers** berömda uppsättning på English National Opera som utspelar sig i en maffiamiljö. Därmed känns Föttingers inscenering inte särskilt originell och berättar heller inte operan från en ny synvinkel, men den är ändå fullt övertygande i alla sina delar.

Rigoletto på Gärtnerplatztheater © Christian POGO Zach

Musikaliskt är det dessvärre mycket ojämnare. I titelrollen har **Matija Meic** en solid baryton som fungerar utmärkt i ensemblescenerna, dock krävs det en betydligt mer mångfacetterad röst i denna roll, inte minst i duetterna med Gilda och monologerna. Som Hertigen erbjuder **Eric Fennell** en tonsäker insats men rösten besitter tyvärr en alldeles för smal klang med väldigt liten rondör. Varken i Hertigens showoffnummer eller i ensemblescenerna är denna röst särskilt njutbar. Kvällens bästa insats står **Jennifer O'Loughlin** som Gilda för med en röst som klingar vackert i samtliga register och även tolkningsmässigt skänker hon rollen mycket känslighet. Dirigenten **Oleg Ptashnikov** håller bra grepp om kören och orkestern som levererar en gedigen Verdi-tolkning denna afton.

Dagen därpå var det dags för **Wagners** sista opera, eller som han kallade det för Bühnenweihfestspiel, *Parsifal*. Det här episka verket med all sin mystik, skönhet, smärta och djup erbjuder regissörer ett enormt spektrum att kunna tolka det på, men något mer obegripligt än firma **Pierre Audi/Georg Baselitz** uppsättning från 2018 får man leta efter. Audi, som har visat prov på skicklighet under sin karriär, verkar här ha totalt underkastat sig Baselitz märkliga konst och gett honom fria tyglar. Någon tydlig linje i själva personregin går det inte att hitta och man får istället försöka se det hela som stora rörliga konstartavlor.

Uppsättningens syfte verkar snarare vara att skapa någon slags visuell effekt

genom alla dessa förskräckliga bilder, konstellationer och kostymer man ser framför sig. Det har blivit väldigt inne under de senaste åren att engagera bildkonstnärer för att regissera opera, jag tänker inte minst **Romeo Castellucci**, som numera nästan agerar husregissör i Salzburg. Man kan säkert utlösa känslor hos människor när de ser sådant här. Problemet dock med den typen av konstnärer är att de glömmer att opera är en levande konst med en handling som löper över en bestämd tid och med levande varelser på scenen. Operasångare är trots allt människor och inga dockor och därmed hör den här typen av konst hemma på museum och konstupställningar och inte på operascenen.

Parsifal på Bayerische Staatsoper © Wilfried Hösl

Dessvärre bidrar rollbesättningen inte heller till någon större njutning. Ett bra framförande av *Parsifal* kräver en riktigt bra Gurnemanz. **Christof Fischesser** har visserligen en bra basröst med såväl tyngd som mjukhet, men tyvärr saknas lite mer nerv och intensitet i hans tolkning. Det krävs en betydligt större interpretations- och berättarförmåga för att övertyga helt i denna roll. **Christian Gerhaher** tillhör sin tids bästa tyska barytoner och precis som alltid visar han en enorm musikalitet och vokal behärskning, men stundtals låter det för mycket åt „romansaftons“-hållet. Som Klingsor respektive Titurel gör **Jochen Schmeckenbecher** och **Bálint Szabó** fullt godkända insatser, och till största del

även **Anja Kampe** som Kundry. Hennes tolkning har både dramatiken och mystiken och hennes mörka sopran låter klockren i mellanläget, men i övre registret skriks tonerna ut en aning för mycket. Kvällens stora frågetecken är **Simon O'Neill** som inte gör någon vidare insats i titelrollen. Jag undrar i ärlighetens namn hur någon på allvar kunde tycka att en karaktärstenor med en så pass övertonsfattig och nasal klang är lämpad för en roll som Parsifal. Detta är en röst som i allra bästa fall lämpar sig för karaktärsroller som Mime eller Aegist.

Höjdpunkten och räddningen denna afton blir operahusets kör och orkester som under **Constantin Trinks** eminenta ledning svarade för ett brett spektrum av dynamiska finesser och en fullödlig klang i ett aldrig sinande musikaliskt flöde.

Operahelgen avslutades i samma hus med **Martin Kusejs** uppsättning av Macbeth från 2008 och tyvärr var det också en sådan kväll där man borde ha tagit med sig ögonbindel. Här möter vi en ytterst luddig regi som på samma sätt som *Parsifal* ovan försöker nå ut till publiken genom effektskapande scenbilder. Scenografin är med undantag för den vackra taklampan också ingen direkt fröjd för ögonen: dödskallar över hela scengolvet, ett tält vid scenkanten och plastgardiner runt om. Till skillnad från gårdagen så har sångarna här fått lite tydligare instruktioner och det känns inte lika vilset på scen. Även sångligt är det också betydligt bättre.

Macbeth på Bayerische Staatsoper © Wilfried Hösl

Tareq Nazmi och **Freddie De Tommaso** står för lysande insatser som Banco respektive Macduff, den sistnämnda lär snart bli ett tenoraffischnamn för världens operahus. Kvällens bästa insats står däremot mezzosopranen **Ekaterina Semenchuk** för som Lady Macbeth med sin intensiva och uttrycksfulla stämma, även om tyvärr sömngångarscenens känsliga avslutning i fjärde akten inte satt helt på plats. Rollen har under åren sjungits av såväl mezzosopraner som sopraner där man med det första oftast får lite mer intensitet och kraft men på bekostnad av flexibilitet i koloraturerna och stabilitet i höjdtönen - om man då inte heter **Leyla Gencer** och har allt, och lite till.

Få roller är lika anspråksfulla som **Verdis** Shakespeare-karaktärer när det kommer till den vokala gestaltsförmågan. Av många anses fransmannen **Ludovic Tezier** vara sin generations bästa Verdibaryton och det känns nästan tragiskt att inse att dagens operavärld inte har något bättre att vaska fram. Han må ha en tung och stabil barytonstämma, men som saknar en varierad klangbildning och en differentierad uttrycksförmåga. Om det är i monologerna, duetterna eller ensemblescenerna: allt låter i princip likadant, det är helt enkelt för enformigt. Särskilt påtagligt blir detta i andra aktens utbrott *fuggi, fuggi, fuggi fantasma tremendo!* - ett av de musikdramatiskt mest krävande avsnitten i hela Verdis oeuvre. Sådana stunder kräver sångare av rang som **Giuseppe Taddei**, **Mario Zanasi** och **Giorgio Giuffrè**.

Till slut är det ändå återigen Bayerisches Staatsorchester, nu under den rutinerade **Carlo Rizzi**s ledning, som själ hela showen med ett distinkt och glödhett orkesterspel som hette duga. Det går inte att nog prisa denne fenomenala operaorkester som bara levererar år efter år, oavsett vem som står på pulten.

Yehya Alazem